

Ardealul

Biblioteca Palatului Cultural
Arad

Director:
Theodor Reculescu

Abonamente:
1 an: 150 Lei; Autorități
Bănci: 1000 Lei. Mari indus-
trii 2000 Lei anual.

Redacția și Administrația:
Arad, Str. Gen. Coandă 20.

Inscris în registrul publicațiilor
sub No. 23/1938 la Tribu-
nalul Arad.

Munca și Voia Bună*

În actuala organizare a popoarelor și a lumii, „Munca și Voia Bună” constituie un cadru de nouă concepție socială. În modul acesta se lichidează ultimele vestigii ale clasei de clasă și a partidelor anarhice care separau — vădită tendință — Munca și Voia Bună.

Prima era prestată ca o sclavie pe care clasele privilegiate o socoteau degradantă;

Cea de-a doua, un privilegiu exclusiv al burgheziei sedente și a plutocrației egoiste.

În noua concepție, munca devine cult închinat vieții și izvor de nobilă afirmare, iar voia bună un privilegiu general al celor ce practică acest cult. O armonie perfectă deci care redă societății linii normale și realiste de dezvoltare socială și progres.

Pe deasupra doctrinelor artificiale de ură și distrugere, Munca și Voia Bună, se ridică ca un imn general de raliere. Inițiativelor germane, le revine incontestabil meritul de a fi ridicat acest steag de pacificare socială și de încrucișare a drumurilor de colaborare internațională.

Iată calea luminoasă pe care se pot întâlni toate bucuriile și colaborarea tuturor celor ce înțeleg că munca — singurul izvor de drepturi în Stat — trebuie cinstită pe deasupra oricărui privilegiu.

Eugen Titeanu

* Rândurile de mai sus au fost scrise de dl. Eugen Titeanu, Subsecretar de Stat al Presei și Propagandei, pentru numărul festiv al revistei „Freude und Arbeit”, din Berlin, închinat României cu ocazia expoziției internaționale de „Muncă și Voie Bună” dela București.

Declarațiile d-lui Daladier

Înainte de a se da citire decretului de închidere a sesiunii parlamentare la Senat, Daladier a luat cuvântul, declarând între altele că preocupările de ordin internațional îl obligă să se ocupe actualitatea de proiectele urgente, ca de exemplu pensiilor și a protecției familiei franceze, asupra condițiilor cărora este cu totul acord.

El a adăugat primul ministru că marea datorie, datorită imensă și urgentă a guvernului este să se consacre înainte de toate salvării națiunii. Pentru moment, ceea ce importă mai mult este să ne unim și să veghem. Dacă Franța nu este unită și puternică, nu are nici o șansă de salvare a națiunii. Ne vom strădui din toate puterile să realizăm un acord al tuturor popoarelor, cămă mai pesus de toate voinele și rezistența oricărei întreprinderi contra păcii europene. În inima evenimentelor — a declarat apoi d. Daladier — într-o tăcere impresionantă. Este posibil ca vacanța parlamentară să fie mai scurtă decât cred cei cari protestează împotriva închiderii sesiunii.

Căci vă cerem este să lă-

sați guvernului libertatea de mișcare care îi este necesară pentru moment. Fiți siguri că el nu se va folosi de această libertate de mișcare decât pentru paza intereselor Franței, a libertății și păcii”.

Senatul a subliniat cu aplauze unanime pasagiul în care d. Daladier s'a referit la nevoia imperioasă ca toți francezii să se unească și să vegheze.

Comunicările d-lor N. Iorga și I. Nistor la Academia Română

La ultima ședință a Academiei Române, care a avut loc sub prezidenția d-lui prof. C. Rădulescu-Motru, d. prof. N. Iorga a făcut o comunicare în legătură cu descoperirea unei copii din sec. XVII-lea al pomelnicului bisericii din Scheii Brașovului, atunci închinată și Uspeniei Maicii Domnului și Sfântului Nicolae. Pomelnicul cuprinde și pe Petru Rarăș și Ion Vodă cel Cumplit, moldovenii, și toată familia unui Radu Vodă de după Neagoe

Suntem de douăzeci de ani o țară mare, întregiți în hotarele noastre naturale și istorice: suntem o națiune care — deși exprimată veacuri de-a rândul — am adus civilizației un aport mai mare decât ar fi fost normal să aducem în situația în care am fost constrânși să viețuim; suntem un popor care în douăzeci de ani de viață liberă am făcut un progres uimitor, un progres pe care alte State nu l-au realizat nici într-o perioadă de timp cu mult mai mare și ne găsim azi în lăudabilă situație de-a fi clasificați cu mult mai bine decât sunt unele State cari au trăit neatârnat cu noștra.

Toate acestea le datorăm desigur în primul rând conducătorilor luminați din toate timpurile ai Românilor, dar și acelor vrednici și anonimi muncitori cari — în toate domeniile — au contribuit la prosperitatea României.

Sunt încă foarte mulți aceia cari își manifestă nemulțumirea pe motivul că România, cu bogățiile ei naturale, ar trebui să se găsească într-o situație mult mai bună, că noi Români am fi niște păcătoși, că la noi se fură, etc., etc.

Este adevărat că avem bogății multe și nu exagerăm afirmând că tocmai acesta e marele neaz. Pare paradoxal, dar totuși așa este. În timpurile vechi, sufeream năvălirile barbarilor din cauză că bogățiile acestor plaiuri îi tenta (a prăda e regiune săracă, este o imposibilitate). În timpurile moderne nu mai suntem prădați, ci exploatați. Tot de străini. Urmăriți din simplă curiozitate reportajele ziarelor: nu există vreo afacere venală (fraude, evaziuni fiscale, contrabande cu devize) în care să nu fie amestecat cel

puțin un străin, care tot odată e și „motorul” afacerii. Și funcționarii Statului, în majoritatea cazurilor, când comit vreo ilegalitate sunt corupți de străini.

Dar, oricum, credeți că în alte țări nu se fură? Ba da, numai că nu se admite să se facă publicitate unor asemenea fapte, sau, unde libertatea Presei este garantată, se caută ca atenția opiniei publice să fie îndreptată spre alte lucruri.

Până acum, fiecare țară, afară de noi, își făcea și continuă să facă o intensă propagandă culturală și turistică. La noi, până la înființarea Oficiului de Turism, frumusețile naturale ale țării au fost crunt ignorate. Se părea că ne lipsește cultul Frumosului, când în realitate lipsea o acțiune organizată pentru scoaterea în evidență a minunilor Naturii. Și mai lipsea, desigur, experiența, căci nu e lucru simplu să ști să faci o propagandă inteligentă.

Să luăm un exemplu care arată ce deosebire este între a privi un lucru și a ști să privești acel lucru:

Cu ocazia expoziției internaționale „Muncă și Voie Bună” ce s'a deschis de curând la București, unele reviste germane au închinat numere speciale României. Cred că e inutil să mai adaug că sunt adevărate minuni ale artei grafice și tot atât de măiestrit redactate. Fiecare își are coperta onorată de o reproducere a câte unui portret al M. Sale Regelui Carol II, iar în interior articole despre tot ceea ce se face în România. Pitorescul țării, reprezentat prin foto-montajii măiestre, este inteligent îmbinat cu munca socială, cu arta românească și cu marile reforme din regatul nos-

Să ne cunoaștem mai bine!

tru, încât privind aceste reviste îți vine să te întrebi: „Cum, asta-i, vasăzică, România?”

Noi, născuți și crescuți în România, știm — spre exemplu — că există pe undeva, prin țară, niște oare de sare, unde sunt trimiși tâlharii să-și ispășească nelegiuirile. Știe careva dintre dumneavoastră, stimați cititori, ceva mai mult în această privință?

Ei bine, fotografii neamț a intrat într-o salină, a uitat că acolo se încălzesc păcate, și s'a cutremurat de măreția Naturii. Și-a îndreptat aparatul în așa fel că a cuprins pe placă imaginea boltelor în toată amplexarea iar fotografia — cum credeți că a intitulat-o?

„Catedrala de sare”.

Inteligent, sugestiv, cuceritor. Iată ce va să zică a ști să privești un lucru.

Cu cât vom ști să arătăm mai bine străinilor bogățiile și frumusețile țării, înfăptuirile de tot felul ce realizăm, cu atât vom fi mai bine cunoscuți și prețuiți. Am văzut într-o revistă germană fotografii cari reprezentau locomotive gigantice fabricate în țară, la Malaxa, marcarale uriașe cari ridică o locomotivă de acestea așa cum ai ridica un pisoi de ceață, locomotive electrice aero-dinamice și ultrarapide și câte și mai câte, că în primul moment ești ispitit să crezi că este numai un trucaj, o reclamă exagerată.

Trebue să ne cunoaștem noi întâi s'apoi să ne facem cunoscuți și peste hotare, căci avem cu ce ne prezenta în fața lumii. În această direcție trebue să ne străduim cu toții.

S'apoi, de ce să vedem numai ce e rău, când avem și atâtea realizări frumoase?

TH. RECULESCU

tațuile” noastre. Altele, ca Diekkirk, au la început o biserică. Un al treilea tip, ca Echtenach, precede dela un loc de pelerinaj.

D. prof. I. Nistor a făcut apoi o comunicare despre „Primele încercări de restaurare a oștirilor pământene”.

Primele încercări de refacere a vechilor și glorioșelor oștiri muntene și moldovene s'au făcut sub Nicolai-Vodă Mavrogheni, la sfârșitul veacului al XVIII-lea. Printr-o feroce întorsătură a lucrurilor: îndemnul pentru restaurarea oștirii pământene a pornit de-

la Poarta-Otomană în preajma izbucnirii războiului austro-rus-turc dela 1787, când domnitorii români fură solicitați să sporească rândurile armatei otomane cu contingentele lor pământene. Domnul Munteniei, Nicolai-Mavrogheni, organizează în grabă o puternică oștire de țară, compusă din 96 căpităni de seimeni, cu steaguri frumoase zugrăvite cu sfinți. Instrucția oștirii pământene recunoscută era condusă și supravegheată de aproape de însăși Nicolai-Vodă.

Noua oștire pământeană își

(Continuare în pag. 2-a)

POPASURI

Limba noastră

Neologismele lui Eminescu

Intre marele nostru roman- cior Cezar Petrescu și între venerabilul nostru confrate Pi- sani, s'a iscat de curând a po- lemicii pe tema neologismelor. Reproducem mai jos un foar- te judicios articol al d-lui T. Pisani, apărut în marile co- tidian „Universul“, articol ce- re, după părerea noastră, nu mai lasă nici o îndoială asu- pra adevăratei căi de urmat:

Ciudat. Un profesor de ro- mână îndreptătea, nu de mult, folosirea neologismelor, fiindcă le găsim și în Odobescu. Acea- și judecată o face și d. Cezar Petrescu. „N'a folosit Emines- cu, zice el, neologismul, n'a a- buzat chiar de neologisme?“

Ei, și?

Neologismele nu sunt partea cea mai bună a lui Eminescu? Dacă ar fi rămas dela el nu- mai un scris cu neologisme, nu l'am sărbători ca pe cel mai mare poet al nostru. Are și greșeli de limbă. Are și cacofonii. Asta ne dă dreptul să scriem și noi cu greșeli de lim- bă și cacofonii?

Eminescu e mare prin tot ce a gândit, prin „lumina ce în lume a revărsat-o“, nu prin „păcatele și vina“ ce sunt... „fatal legate, de o mână de pământ“.

Eminescu, născut în Ianua- rie 1850, nu împlinise, sau a- bia împlinise, șaisprezece ani când, în 1866, a început să pu- blice versuri. Un copil.

Neologismele și greșelile de limbă se găsesc mai ales în ce- le dintâi poezii. Dar el luptă să se descătușeze de ele. În 1881, în *Scrisoarea a doua*, mărturisește cum încercă

A turna în formă nouă limba veche și nțeleaptă cum caută „cu sete forma“ în care să poată încăpea „taini- ca“ lui „simțire“.

De aci încolo neologismele sunt tot mai rare — aproape nu le mai găsești — și limba, ușurată de ele, tot mai frumo- asă.

Maioreșcu nu spune că lim- ba lui Eminescu e desăvârșită. Spune numai că „forma limbii naționale și-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire până astăzi“. Până astăzi. Și nădăjduia, zădărnica nădejde, ca această înfăptuire „ar fi punctul de plecare pen- tru toată dezvoltarea viitoare a vestmântului cugetării româ- nești“.

Scritorii de astăzi, cei mai mulți fără cultură, cu o slabă

educație literară, ce fac? Nu iau formele frumoase ale lui Eminescu și nu pleacă dela ele ca să scrie curat și frumos. Ei se ascund sub umbra numelui lui Eminescu și îndreptătesc împetrișirea limbii lor, fiind- că și marile poet a întrebuin- țat cuvinte străine. Parcă și-ar- fi îngăduit să umblă cu haina pătală, fiindcă și soarele are pete!...

Să nu uităm că a trebuit să- fie Eminescu cu geniul lui, cu adâncul lui gândire și o cultu- ră cum rar se întâlnește, ca să- dea pagini de frumusețe ne- muritoare, într-o vreme când de abia scăpaseră de alfabetul cirilic, când limba era hărțui- tă de italieniști, de latinisti, de bonjuriști, încât Odobescu, apărând graiul împotriva ur- citorilor, scoate strigătul, că „orice ființă pe lume trăiește și se dezvoltă numai și numai fiindcă a biruit în luptă, adică a fost vânător și nu vânat“.

Limba literară nu e, cum își închipue unii la noi, cum pare că-și închipue și d. Cezar Pe- trescu, o limbă amestecată cu vorbe și forme străine. Asta poate fi adevărat la Dakar, în Senegal. Să scrii literar înse- amună să scrii îngrijit, cu vor- be și forme, din limba națio- nală, nu din limbă străină. Vorbește sau scrie literar cine cu meșteșug, cu simț de artist, își spune limpede și frumos gândirea.

Să luăm două pilde.

Desprind din „Operele pre- miate ale scriitorilor tineri ro- mâni“, versurile următoare: „Cu mine lăncezind în împă- rătăi morgane și fumând spi- rala capitelulilor virtuale, Re- fuză comorile rituale Ca o dis- grațiată de califi între arca- ne“.

Asta nu e limbă literară. Asta e bălăie de joc.

Hașdeu a tradus din Ovidiu versurile, în care poetul latin vorbește de stările dela gurile Dunării. Desprind: „Vai, însă când soscește posomorita iarnă... Și crivățul pornește și neaua umple nordul, Și cade, cade, cade: nici soarele, nici pleacă: N'o mai topesc acuma, căci frigul o 'mpetreste... Dar până și prin blană dă gerul în pute- re. Și pulberea de ghiață pe barbă scânteiază... Și'n loc a soarbe spumă, mânănci bucăți de vin“!

Asta e limbă literară. Stă în foile unei cărți, *Istoria critică a Romanilor, pe care n'o mai*

citește nimeni.

Spune d. Cezar Petrescu că el însuși a scris un roman în- tr-o „limba colorată de neolo- gisme, de neologisme firești, în romanul contemporan, care se desfășură în Bucureștii a- cestui timp, cu eroii acestui timp... cu alaiul lor de neolo- gisme“.

Eroii romanului „contemp- ran“, a cărui acțiune se petre- ce la București, să vorbească cum vorbesc astăzi bucurește- nii „pă“ radical. — cu maha- lagisme și neologisme. Dar scriitorul să bage de seamă. Una să fie limba lui și alta „limba colorată de neologisme a eroilor“. Să se vadă că el înțelege naravul acesta. Când însă și autorul vorbește la fel cu eroii săi, atunci nu mai e colorare, ci batjocură. Vopsită cu franțuzisme, limba noastră din purpură strălucită, ajunge o cârpă năclăită, — din lim- ba mândră românească, un jargon franco-român.

Nu se poate fără neologis- me? „Nici nu se poate altfel?“ Vrea d. Cezar Petrescu ca lim- ba noastră în loc să stea la rând, pe aceeași treaptă, cu franceza, să fie față de ea, ce- eace, idişul e față de limba germană?

T. PISANI

Comunicările dlor N. Iorga și L. Nistor la Academia Română

(Urmarea din pag. 1-a)

face botezul de sânge în străm- torile Carpaților, unde se îm- potrivea cu succes invaziei ar- matei austriace în țară. Văile Carpaților începură să răsune din nou de vitejia străbună, dovadă că virtuțile războinice ale neamului se păstrasera ne- atinse în piepturile românești. În numele acestei ostiri națio- nale chema Neculai Vodă pe românii din Ardeal „să se al- cătuiească iarăși la acest prin- cipat de unde s'au desghinat“. Apărarea granițelor și întro- girea neamului erau deci idei- le însuflețitoare ale noii osti- ri de țară, premergătoare pan- durilor lui Tudor. Infrânge- rea Turcilor la Focșani și că- derea lui Mavrogheni aduseră cu sine risipirea ostirii pămân- tene, dar încrederea în virtu- țile războinice ale neamului, trezită odată, îndemna la noi încercări de restaurare, care au dus apoi la organizarea ar- matei naționale biruitoare la Plevna și la Mărășești.

Cântec

Ochiul tău m-a pârăuit! .
Ochiul tău cuminte
Sufletul mi a răvășit,
Ca azi în cuvinte
Să-l adun, să-l impletesc,
Jucărie mută,
Și tot mut să-l dăruiesc
Gurei ce-l sărută.

Vorba ta, chemare nouă,
Vorba ta, cântare,
Mi-a frânt inima în două
Să vad cum răsare
Joc de sloven' cruciate,
Ca să le citești
Serile când cad ofrate
Doruri pământești.

Trupul tău, luger de floare,
Trupul tău păgân,
M-a trimis la vrăjitoare
Să-mi descânte'n sân,
Noaptea somn ior să-mi aducă
Om să mă fac iarăși —
Și să nu mai fiu nălucă,
Să nu-ți fiu tovarăș!

AL. NEGURĂ

Ghidul orașului Arad, Aradul-Nou, și Murășe

În editura ziarelor „Ardealul“ și „Curierul“, a apărut „GHIDUL ORAȘULUI ARAD, MURĂȘEL ȘI ARADUL-NOU, întocmit de d-ii Th. Reculescu și GH. Crișan.

Lucrarea această este unică în felul ei și e de mare folos atât pentru arădani cât și pentru vizitatorii orașului.

Cele 80 de pagini cuprind: un scurt istoric al orașului Arad, descriere amănunțită a orașului, un index de străzi cu indicația de unde pornește fie-

care strădă și până unde me- ge (în timpul din urmă s- schimbat nomenclatura a 100 străzi), descrierea comunel- Mureșel și Aradul-Nou, precu- și mersul trenurilor, al autob- selor CFR., al avionelor (al- pretul biletelor), mersul tren- lui electric Arad-Podgoria, re- rețele medicilor arădani, etc.

Broșura, elegant tipărită, găsește de vânzare la chos- rile de ziare și la librării.

Discursul dlui Armand Călinescu în Camera Deputaților relevat întreaga presa franceză

PARIS. Discursul d-lui Ar- mand Călinescu, președintele Consiliului de miniștri, este publicat în loc de frunte de ziarele de seară.

„Le Temps“ relevă impor- tanța acestui discurs, atât în ce privește politica internă, cât și în ce privește politica exter- nă a României.

Inregistrând declarațiile d-lui

președinte al Consiliului și s- liniind că d. Armand Călines- este și ministru al Apară- Naționale, „Le Temps“ ac- tuează din discursul ținut Adunarea Deputaților pas- afirmând că guvernul român a dat îndărăt din fața nicio- sacrificiu pentru a asigura moș- curitatea poporului său.

Avioanele românești de pasaje au înfruntat furtuna de Marți

Cu toate că țara a fost bănu- tuită Marți după amiază de o furtună, ce pretutindeni a fă- cut mari pagube, îngreunând chiar circulația pe căile ferate, totuși aviația și-a continuat ac- tivitatea, avioanele Lares ple- când și sosind cu aceeași punc- tualitate.

Dela Chișinău avionul a ple- cat la ora 3.30 d. a. când fur- tuna era deslănțuită: dela Ce- tatea Albă la 4.30; dela Cluj la 4.45 și dela Constanța la 5 d.

a., deci numai pe timp fur- nos. Avionul nostru dela B- lin a sosit cu o oră întârzi- dar nu din cauza furtunii. ea a fost înfruntată fără ca- lotul să fi fost mult stănu- ci pentru că pe aeroportul Templehoff un avion germa- lovit coada aparatului nos- din care cauză a trebuit să- revizuită și îndreptată fusese strămbată.

În țară numai două lega- laterale n'au funcționat.

Pentru onor. abonații noștri

Rugăm pe domni directori ai întreprinderilor industriale și comerciale, abonate la ziarul nostru, să binevoască a în vedere faptul că nimeni în afară de directorul nostru Th. Reculescu, nu este îndreptățit să pretindă sau să pre- scă sume de bani în contul ziarului „Ardealul“, sub mă de abonament sau pausal.

ARDEALUL

Știți că cele mai nobile familii maghiare sunt la origină evreești?

Un reportaj de actualitate, care explică de ce a trebuit să se retragă guvernul Imredy

... înă viu în amintirea
... scandalul care a
... provocat în Ungaria de
... cu caracter antisemit, și
... a dus la căderea guver-
... Imredy. Dar lucrul nu e
... mirare, deoarece foarte
... familiei de nobili unguri
... la origină strămoși evrei.

... publicăm mai jos datele din
... „Smigotha“ d-lui
... Kempelen Bela, cari ilustrea-
... ident factura străină a
... țimei din Ungaria.

... Kempelen arată că chiar
... cele mai vechi familii ma-
... re, s'au produs imixțiuni
... sânge evreiesc. Așa spre
... mplu familia Szemere „de
... re Huba“... (numele ce-
... șapte conducători sub cari
... venit unguri din Asia au
... Almos, Előd, Ont, Kont,
... Huba, Töhötöm), deci
... familia care-și trage ori-
... a din străvechiul Huba
... amestecat cu descendenți
... ai. Cel mai mareant mem-
... al acestei familii, Szemere
... man, care a fost în 1849
... ministru al Ungariei, a
... un nepot Szemere Gaspar,
... orit în 1927 cu Irena
... mos, fiica avocatului dr.
... el Halmos. Acesta înainte
... 1884 s'a numit Hofmann.

... familia Tedesco își trase
... nea din ghetoul din Bra-
... va, de aici a ajuns la Vie-
... unde Franciscă Tedesco
... căsătorit cu colonelul Erős
... andru, consilier regal.
... l dintre fii lor, Bela, a
... în căsătorie pe baroana
... tlay Sarolta.

... familia Königswarter își
... e originea din Germania,
... noșul cel mai cunoscut al
... ei familii este Iuda Arie
... fiul lui Baruchh. Baro-
... Königswarter Herman a
... la religia catolică în
... la Oradea și a fost bote-
... de către episcopul Schla-
... care a primit dela baro-
... proaspăt botezat un ac de
... tă în valoare de 50.000
... i.

... familia baronilor Madaras-
... eek își trage originea din
... Mandel, descendenții săi
... nte cu Beck Miksa au
... t în 1895 investitura de
... i maghiari cu prenumele
... adarassy, iar în 1912 tit-
... le baroni. Baronul Miksa
... rassy Beck a trecut la
... a catolică și a murit ca
... dinte al Băncii de Scont
... iare.

... pă noua lege rasială din
... ria și-ar pierde cetățenia

și văduva marelui scriitor un-
... gur Mauriciu Jókai, născută
... Nagy Bella, cu acesta s'a că-
... sătorit în 1899. Văduva lui
... Jókai nu și-a părăsit nici de
... atunci religia înă, în urma
... actualelor leguiri, ar trebui
... să-și caute o nouă patrie.

Unul dintre membrii fami-
... liei conților Csáky, contele
... Teodor Csáky s'a căsătorit în
... Geneva cu Kaan Matilda, o
... evreică elvețiană. Din căsăto-
... ria lor s'a născut contele Csá-
... ky Grigore și contesa Csáky
... Vilma, măritată cu Burgk-
... hardt Bela.

Vestita familie de doctori,
... Grosz își trage originea din
... dr. Frederic Grosz (1797—
... 1858), care a fost prim doctor
... la spitalul evreiesc din Ora-
... dea. Fiul său Ludovic Grosz a
... primit în anul 1878, după ce a
... trecut împreună cu tatăl său
... la religia creștină, titlul de
... nobil.

Soția baronului Nikolies Fe-
... dör (1837—1905), fost con-
... silier secret, a fost evreica
... Wilhelmina Hirsch. Dintre co-
... pii lor baroana Iohana Niko-
... lies s'a căsătorit cu baronul
... Duka Geza, baroana Elisabea
... Nikolies cu contele Eugen
... Hardegg și baroana Mihalka
... Nikolies cu Ludvig von Wieb.

Familia Hüwös este o fami-
... lie încreștinată, care la origine
... se numea Hirschfeld. Iosif
... Hirschfeld, consilier regal și
... constructorul metropolitanului
... din Budapesta, a primit titlul
... de nobil cu pronumele de
... Botfai.

Vestita familie de mecenai
... literari Hatvany, își trage ori-
... ginea din familia Deutsch.
... Strămoșul lor Deutsch Ignatz
... s'a născut la Arad în 1803, iar
... băieții lui proprietari de mo-
... șie în Hatvan, au primit în
... 1879 titlul de nobili maghiari.
... Nepoții săi în 1897 au primit
... permisivul de a purta dub-
... lul nume de Hatvany Deutsch,
... iar în 1909 au primit rangul
... de baroni. Mai târziu au pără-
... sit numele de Deutsch păstrând
... numai acela Hatvany. Trăiesc
... și azi din această familie scri-
... torul baron Ludovic Hatvany,
... scriitoarea baroana Lili Hat-
... vany, baronul Paul Hatvany
... cunoscutul director general și
... acționarul principal al Indus-
... triei Lănei din Timișoara. Fra-
... tele său baronul Petru Hatva-
... ny, fostul director al Fabri-
... cii de Zahăr din Sárovar, a re-
... venit la religia mozaică în ul-
... timele ore ale vieții sale. Ba-

ronul Frantz Hatvany a luat
... în căsătorie pe fiica lui Ladis-
... lau Lukács, fostul prim minis-
... tru maghiar. Baronul Hatvany
... Deutsch Iosif s'a căsătorit cu
... Fany Latzko, iar baronul Kar-
... ol Hatvany cu Renée Csá-
... nyi.

In 24 August 1919, ziua
... contra revoluției maghiare, a
... avut a moarte eroică dr. Ni-
... colae Berend, împușcat de sol-
... dații roșii alui Czernyi, pe ma-
... lul Dunării. Dr. Berend își
... trage originea din familia
... Bleuer și a fost căsătorit cu
... Iulia Kilenyi. După căderea
... dictaturii proletarietului din
... Budapesta, primarul orașului
... Budapesta dr. Eugen Sipőcz a
... luat în căsătorie o evreică.

O altă familie ilustră, aceea
... a lui Vetzlar Freiherr von
... Plankstern este de origine
... evreiască, trecută la religia
... catolică la sfârșitul veacului
... XVIII.

Foarte puțin știu însă
... faptul, că împărăteasă Euge-
... nia a avut de catihet pe aba-
... tele Bauer, un evreu din Un-
... garia. Abatele Bauer s'a nă-
... scut ca Herman Kohen într'un
... sat din Ungaria, dar pe urmă
... s'a încreștinat și a intrat în
... ordinul carmelitilor.

Strălucita familie a conților
... Bathány, din rândul căreia
... s'a ridicat primatul din Esz-
... tergom, precum și numeroși
... generali și eroi din războiul de
... independență al ungarilor, a
... primit în rindurile sale o ev-
... reică pe Iona Schossberger,
... căsătorită cu contele Bathány
... Stefan.

Cavalerul Eugen Freystet-
... ler este la fel de origine ev-
... reiască, strămoșul familiei.
... Leopold Freystetler, a fost an-
... grosist în Budapesta.

Fostul erou al revoluției
... maghiare și ulterior ministru
... de justiție Geza Polonyi s'a
... căsătorit cu o evreică Ana
... Steinitzer, trecută în urmă la
... religia creștină, astfel fiul lor
... Desideriu Polonyi era numei
... pe jumătate creștin.

La fel și vestita familie Ba-
... ruch a căutat să intre în legă-
... tura matrimoniale cu aristocra-
... ția maghiară. In 1878 Samuil
... Baruch a primit titlul nobiliar
... maghiar, iar Emerik Baruch
... în 1913 și-a schimbat numele
... în Felsőványi. Din această ra-
... mură își trage originea Saroi-
... ta Felsőványi care a devenit
... soția contelui Lónyay Ernest
... și prin această căsătorie conte-

Nouă subcentre pentru tra- tamentul antirabic în Ardeal

Concomitent cu înființarea de
... subcentre pentru tratamentul
... antirabic în Muntenia și Mol-
... dova, s'a hotărât ca pe lângă
... institutul antirabic dela Cluj
... și pe lângă centrul dela Timi-
... șoara, să funcționeze și mai
... multe subcentre în diferite
... orașe din Ardeal. In conse-
... cință vor funcționa asemenea

subcentre în: Satu-Mare, Si-
... ghet, Oradea, Tg.-Mureș,
... Odorhei, Alba-Iulia, Deva,
... Lugoj, Sibiu și Oravița.

Cetățenii cari au nevoie de
... tratamentul antirabic se vor
... adresa subcentrului cel mai
... apropiat de comuna sau orașul
... unde domiciliază.

sa Ernest Lónyay se află în
... rudenie directă cu Emeric Ló-
... nyay a cărui soție, principesa
... Stefania, în prima ei căsătorie
... a fost nevasta kronprințului
... Rudolf, fiul lui Frantz Iosif I.

Soția contelui Tamas Erdő-
... dy baroana Tereza Rast este
... de origine evreiască și a avut
... un fiu, contele Eugen Erdő-
... dy, care s'a născut în 1902 la
... Zagreb.

O altă familie Baruch de
... origine din Ardeal, a avut des-
... cendenți căsătoriți în familiile
... aristocrate, astfel Eliza Ba-
... ruch s'a căsătorit cu contele
... Frantz Haller fost prefect, iar
... fiica lor contesa Elena Haller
... s'a căsătorit cu contele Hugo

Mirbach Kosmanos. Dar căsă-
... torii mixte găsim și în stră-
... vechea familie a conților Szir-
... may. Astfel Ștefan Szirmay,
... mare latifundiar, a luat în că-
... sătorie o evreică de o frumu-
... sețe răpitoare, pe Sofia Bár-
... esai. Din această căsătorie au
... avut următorii copii: Ștefan
... Szirmay, prim procuror la De-
... brețin, Ladislau Szirmay colo-
... nel în rezervă și Alexandru
... Szirmay secretar de prefec-
... tură.

In familia conților Haller a
... intrat nepotul cetățeanului ev-
... reu Mauriciu Leitner. Copii
... lui Leitner și-au schimbat în
... 1875 numele în Harangi, iar
... Iona Harangi în 1905 s'a că-
... sătorit cu contele Iosif Haller.

Cunoscutul compozitor și cu-
... legător de arii populare Er-
... nest Lányi se trage din fami-
... lia Langsfeld, iar fratele său
... Victor Basch este profesor la
... Sorbona din Paris. Ambii au
... trecut la religia creștină.

Familia Polnay la început
... se chema Polatsek. In 1918
... Eugen Polnay a primit titlul
... de nobil, iar în 1919 a fost
... timp de o lună ministru.

Din familia Krausz își trage
... originea Izidor Krausz, care în
... 1909 și-a schimbat numele în
... Megyeri, iar în 1914 a fost
... președintele merii Gizela. A
... avut ca nevastă pe Renée
... Warmann, și fiica sa Lola în
... 1911 s'a căsătorit cu prințul
... Maxim Egon de Turn și Ta-
... xis, aducând o avere dotală de
... 5 milioane coroane. Căsătoria

fiicii lui Izidor Megyeri
... Krausz a produs la vremea sa
... o justificată vâlvă de oare ce
... familia prinților de Turn și
... Taxis era pe acciaș treaptă cu
... familia domnitoare. Vărul
... prințului Egon, prințul Albert
... de Turn Taxis a luat în căsă-
... torie în 1890 pe soră arhidu-
... celui Iosif, pe arhiducesa Mar-
... garetta. Deci, verișoara princi-
... pesei, de origine evreiască,
... Lola de Turn și Taxis, era
... marca ducesă Margareta Habs-
... burg de Lotharingia.

La fel fiul cunoscutului por-
... tretist Filip László, decedat
... recent în condițiuni atât de
... tragice, este după mamă de
... origină evreiască.

Aceste sunt datele cuprinse
... în partea două din „Semigo-
... tha“ lui Kempelen Bela. Din
... ele reese mulțimea căsătoriilor
... mixte intervenite între aristo-
... crații maghiari și descendenții
... familiilor evreești. Din acea-
... stă cauză cartea lui Kempelen
... Bela este de o vie actualitatea
... în Ungaria, în urma leguiri-
... lor aduse de către guvernul
... Imredy, desvăluind o lătură
... prea puțin cunoscută a vieții
... publice de peste Tisa. Semni-
... ficativ este și faptul că fostul
... premier maghiar d. Imredy
... Bela, care a avut inițiativa
... acestor leguiri rasiale, a fost
... obligat să-și părăsească postul,
... din cauză că unul din bunicii
... săi a luat în căsătorie a evrei-
... ca Irena Heller. Este de aștep-
... tat deci că în urma acestor le-
... guiri, cât și a căsătoriilor mix-
... te produse în rândurile aristo-
... crației maghiare vor produce
... unele frământări în Ungaria
... cari iminent vor impune limpe-
... zirea situației.

OBSERV.

România a obținut din partea Angliei un imprumut de peste 5 milioane lire

Londra. Negocierile ce se
... desfășoară la Londra între o
... delegație financiară română și
... reprezentanții ministerului de
... finanțe britanic au dus la un
... acord.

Imprumutul consimțit de
... guvernul britanic ar fi de
... 5.500.000 lire sterline.

Actualmente se procedează
... la punerea la punct a textelor
... acordului.

Afacerea „Bitumen“ și pavajul străzilor din Arad în frunte

Cine poartă vina că nu avem străzi practicabile

Incontestabil, pavajele de pe străzile orașului Arad sunt, de vreo câțiva ani încoace, într-o stare mizerabilă. Drumurile carosabile sunt numai gropi și hârtoape, încât devin aproape impracticabile. Cetățenii văd cu toții răul și — după obiceiul pământului — caută un vinovat asupra căruia să-și verse apoi întreagă revoltă. Numai că „gratizitățile“ revolțurilor nu cad asupra adevăraților vinovați, ci asupra organelor municipale: „Că dacă-i drumul rău, primarul-i de vină“, zic ei. Or fi având ei și un pic de dreptate, dar numai cu condiția să precizeze anume pe care primar, îl fac ei vinovat; e vinovat cel de acum, sau vreunul din trecut?

Cetățeanul însă nu se gândeste la acest discernământ, ci cârtește pur și simplu în contra actualii conduceri a municipiului, lucru care de fapt este cu totul nedrept.

În calitate de critici obiectivi — căci numai în felul acesta se poate servi adevărul — am cercetat cu deamănuntul chestiunea pavajelor și expunem cititorilor noștri întreaga afacere în adevărata ei lumină. Dintru început însă, ținem să arătăm că vinovată de actuala stare de lucruri nu este conducerea de azi a Municipiului, ci firma „Bitumen“ și, în oarecare măsură, vechile conducători ale primăriei, pentru faptul că nu au controlat cu atenție felul cum firma „Bitumen“ din Oradea și-a satisfăcut angajamentele, din care cauză, pe lângă mizeria îndurată de cetățeni, a fost păgubită și primăria.

Dar să trecem la expuneri: Intre primăria orașului Arad și firma „Bitumen“ (Intreprindere de asfaltare și orice pardosire S. A. Oradea) a intervenit un contract de lucrări. După efectuarea lucrărilor de atunci, firma se obligă să păstreze pavajul depe străzile Aradului în bună stare, primind pentru această din partea primăriei Arad un pausal trimestrial de 545.280 lei. Deasemeni, firma era autorizată ca din cantitatea de asfalt vechiu ridicat din locurile de unde se fac reparații să întrebuițeze 50 procente, iar restul de 50 de procente să-l transporte și să-l predea magaziiilor primăriei Arad.

Firma „Bitumen“ însă, folosindu-se de împrejurarea că

sub trecutele regimuri politice organele municipale — care erau ocupate în mare parte cu o clientelă politică — nu au exercitat controlul de rigoare, nu a predat primăriei — din 1934 începând — nici o cantitate de asfalt uzat, ci a întrebuițat la pavajul străzilor și cota de 50 procente ce trebuia să revină primăriei conform contractului. Legea contabilității publice este de altfel categorică în această privință. În urma acestei nereguli primăria a fost păgubită în primul rând cu suma de 1.778.965 lei, cât valorează cele 3.557.950 kgr. asfalt uzat, ce de drept ar fi revenit primăriei. Dar firma „Bitumen“ întrebuițând pentru repararea drumurilor o cantitate de asfalt vechiu cu mult mai mare decât cea îngăduită de contract, a păgubit primăria încăodată prin faptul că porțiunile de drum reparate cu acest material vechiu, nu sunt rezistente. De altfel se vede că azi, după cinci ani de la încheierea contractului, pavajul străzilor arădane se strică extraordinar de repede. Cauza nu poate fi alta, decât aceea că reparațiile din timpul celor cinci ani, în loc să se facă în mod cinstit, cu material nou în proporție, de cel puțin 50 la sută, s'a făcut în majoritate cu material uzat.

Este evident că firma „Bitumen“, când a hotărât să lucreze în modul acesta ilegal, a avut în vedere că contractul expiră la 31 Martie 1939 și, prin urmare după aceea dată nu o mai privește ce se va întâmpla.

Doar atât, că socoteala dinaintea făcută nu se potrivește cu cea de la urmă. Firma „Bitumen“ a socotit că dacă regimurile dinainte vreme nu s'au interesat de bunurile orașului, apoi așa va merge până la infinit. Ba, or mai fi socotit proprietarii firmei că la expirarea contractului, avându-se în vedere starea deplorabilă a drumurilor carosabile din oraș, vor putea obține majorarea pausalului pentru reparațiile din viitor.

S'a întâmplat însă, că în fruntea întreprinderilor comunale să fie numit dl. inginer Mihail Tripa, specialist în materie și om energie, care a adus cazul la cunoștința dlui general Al. Vlad, primarul orașului. Dl. primar care, după cum ne-a declarat, vrea să

se termine cu vechia tradiție, a instituit de comun acord cu dl. dr. Bejan, ajutorul de primar, o comisie a drumurilor sub președinția dlui colonel M. Rîșeuția, ajutor de primar. Comisiunea această a săvârșit o muncă titanică examinând cu deamănuntul tot ceea ce s'a lucrat de către „Bitumen“ de la 1934 încoace.

Pentru lămurirea cititorilor, expunem aici constatările făcute cu ocazia unei recepții. Firma „Bitumen“, după cum s'a văzut, era obligată să păstreze pavajul în permanență în bună stare. Așa spune contractul, și pentru asta s'au plătit firmei milioane de lei. Or, iată ce stricăciuni au fost constatate:

bordură stricăciuni: 1842,39 m. l.; crepături: 3244,02 m. l.; crepături mozaice: 19728,36 m. p.; gropi: 1107,94 m. p.; ondulațiuni: 505,40 m. p.; denivelări: 3881,71 m. p.; burdușeli: 586,85 m. p.

Comisiunea prezidată de dl. col. Rîșeuția a somat în nenumărate rânduri firma „Bitumen“ să se conformeze contractului și să repare pavajul deteriorat. Intervențiile au rămas or fără urmare, or dacă firma făcea reparații, le făcea mai mult de formă. Spre exemplu, în luna Octombrie 1938, firma „Bitumen“ având de reparat o suprafață de 400 m. p. la podul „Traian“, a reparat numai 180 m. p.

În urma atâtor dovezi de reacredință din partea firmei „Bitumen“, primăria Arad a hotărât rezilierea contractului și darea în judecată a firmei pentru despăgubiri.

Acesta este deci adevărul.

Domnul general Al. Vlad, primarul orașului, și toți colaboratorii domniei sale în frunte cu d. colonel-Moise Rîșeuția și d. ing. Mihail Tripa merită recunoștință pentru felul cum știu să apere interesele orașului. În scurt timp vom vedea și străzile Aradului în bună stare, pentru că de aci înainte se va lucra în regie proprie. Trebuie să avem însă puțină răbdare deoarece caseria primăriei a fost găsită goală în urma felului cum au gospodărit cei din trecutele guvernări.

A apărut Ghidul orașului Arad, Aradul Nou și Murășel.

De curând și-a început lucrările primul Parlament corporatist al României. Ce mare este deosebirea dintre felul cum este alcătuit azi, și cum era alcătuit sub trecutele guvernări. E mai bine să nu mai vorbim de ce a fost, dar trebuie să ne bucurăm azi, când vedem că băncile Parlamentului sunt ocupate de oameni merituosi. Iată, spre exemplu, cine reprezintă agricultura în județul Arad: d. CHEBELEU LAZAR, unul dintre cei mai merituosi agricultori din întreaga țară.

Ridicat prin munca sa (la început a fost om sărac), a luat parte la expoziția agricolă ce s'a ținut în Iacu la 1924, fiind răsplătit cu premiul întâi. În 1934, la concursul de grâu al

Camerei de Agricultură din Arad, a fost din nou premiat tot așa la cel din 1938. Tot anul trecut a fost premiat medalia de bronz, la concursul național al grâului, dela București. În ziua de 10 Mai 1939, S. Sa Regele i-a conferit decorația „Meritul Agricol“ cl. I. Dl. Lazăr Chebeleu, cu experiența sa de agricultor, de la primar și membru în consiliul județean de mai multe ori, ști — de asta suntem siguri — să apere interesele agricultorilor cari l-au votat cu încredere și va face și de aci înainte cinste județului nostru.

Nu putem decât să ne bucurăm împreună cu toți oamenii de bine, că aînșfârșit vrednic au ajuns în frunte.

Pactul militar polono-britanic va fi semnat în câteva zile

VARSOVIA. Ziarul ABC anunță că lucrările misiunii militare polone trimisă la Londra, se apropie de sfârșit.

În felul acesta, pactul militar polono-britanic, conținând clau-

za reciprocității, va putea fi semnat, peste câteva zile.

Pentru semnarea pactului, generalul Kasprzyski, ministrul Războiului al Poloniei, va pleca la Londra.

Intreprinderea Comunală Arad

AVIZ!

Se aduce la cunoștință celor interesați că în ziua de 12 Iunie 1939, ora 11 a. m. la Direcțiunea Intreprinderii Comunale Arad, Str. Mucius Scaevola No. 9-15. (Fabrica de gaz) se va ține tratare prin bună învoială cu licitație orală pentru vânzarea materialelor tinichele, fier vechi, cioburi de sticlă, aramă etc. ce se adună din gunoaiele menajere și din cele adunate depe străzi și se sortează la depozitele de gunoaie de organele Intreprinderii.

Ofertanții vor depune o garanție de 3.000 lei în numerar. Caietul de sarcini precum și condițiunile de vânzare se pot vedea în orele de serviciu la Direcțiunea Intreprinderii. Arad, la 28 Iunie 1939.

Directiunea.

AVIZ!

Se aduce la cunoștință celor interesați că în ziua de 10 Iunie 1939, ora 11 a. m. la Direcțiunea Intreprinderilor Comunale Arad, Str. Mucius Scaevola No. 9-15 (Fabrica de gaz) se va ține tratare prin bună învoială, cu supraofertate verbală pentru furnizarea celor 70 vagoane lemne de foc necesare pe sezonul 1939-40.

Licitația se va începe cu prețul de strigare de lei 6.800.— ab gara CFR Arad.

Ofertanții vor depune o garanție provizorie de 5% din valoarea ofertei.

Caietul de sarcini și condițiunile de furnizare se pot vedea în orele de serviciu la Direcțiunea Intreprinderilor Comunale.

Arad, la 28 Iunie 1939.

Directiunea.

Intrevederi între conducătorii militari spanioli și germani

MADRID. Generalii Aranda Yague au plecat dela Vigo la Burgos și Madrid, pentru a lua generalului Franco un raport asupra întrvederilor avute cu conducătorii militari germani.

Inaugurarea hotelului turistic „Delta“ din Vâlco

Joi 29 Iunie, a avut loc la Vâlco, inaugurarea hotelului turistic construit de CFR și pe la dispoziția Oficiului Național de Turism.

La această solemnitate a participat reprezentanții călătorie ferate și ai O. N. T.ului.

Comitetul evreesc condamnă terorismul evreilor

IERUSALIM. Comitetul executiv evreesc a votat o rezoluție prin care se condamnă în mod definitiv și în unanimitate terorismul evreesc.